

SEMNELE OBIECTIVE ȘI CELE SUBIECTIVE ALE INFRAȚIUNILOR DE RĂZBOI, PREVĂZUTE LA ALIN. (1) ART. 137 COD PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA

Nicolae BUZA,
doctorand, Catedra Drept penal și Criminologie a Universității de Stat din Moldova

SUMMARY

The main goal of this scientific research consists from the clear determination and analysis of limits and conditions of the war crimes committed against protected persons during the international and non-international armed conflicts. In order to realize the goal mentioned above we have differentiated two categories of war crimes as war crimes committed during the international armed conflict and the non-international armed conflict. In such a manner will be discussed the most important problems linked to the war crimes committed against protected persons.

Keywords: war crime; a protected person; international humanitarian law; an armed conflict; civilian population; duress; taking part in the adversary armed forces; the citizen of the enemy party; military operation; deportation; forcible.

REZUMAT

Scopul acestui demers științific constă în determinarea și examinarea semnelor obiective și a celor subiective ale infracțiunilor de război împotriva persoanelor, prevăzute la alin. (1) art. 137 CP RM. Pentru realizarea acestui scop, am analizat din punct de vedere juridico-penal modalitățile infracționale prevăzute la lit. a) - lit. d) alin. (1) art. 137 CP RM.

Cuvintele-cheie: infracțiune de război; persoană protejată; drept internațional umanitar; conflict armat; populație civilă; constrângere; înrolare în forțele armate inamice; cetățeanul părții inamice; operațiune militară; deportare; transfer forțat.

Introducerea. Încălcările grave ale dreptului internațional umanitar (fie convențional, fie cutumiar) constituie *infracțiuni de război*. Ele pot avea loc în aceleași circumstanțe ca și infracțiunile contra păcii și securității omenirii, dar cele din urmă, spre deosebire de infracțiunile de război, nu presupun existența unui conflict armat. Fiind o categorie distinctă a infracțiunilor internaționale, infracțiunile de război totdeauna au prezentat un domeniu controversat și, prin aceasta, foarte interesant pentru oamenii de știință a dreptului. Infracțiunile internaționale consistă în comportamente care aduc atingere fundamentului societății internaționale însăși. Normele imperative care formează fundamentul ordinii publice internaționale au determinat comunitatea internațională să incrimineze conduitele stigmatizate nu doar ca ilicite, ci și ca criminale, în caz de încălcare a acestor norme survine răspunderea penală.

Prima redacție a Capitolului I al Părții Speciale din Codul penal al RM (abrogată prin Legea Republicii Moldova nr. 64 din 04.04.2013) conținea deficiențe legislative vădite. Prin urmare, legiuitorul a reușit să revizuiască în întregime Capitolul I al Părții Speciale din Codul penal al Republicii Moldova. O novelă absolută pentru legislația penală autohtonă este completarea Capitolului XIII al Părții Generale *Înțelesul unor termeni sau expresii în prezentul Cod* cu art. 127¹ CP RM „Persoana protejată de dreptul internațional umanitar”. În acest sens, vom sublinia că în publicațiile noastre precedente am pledat pentru modificări substanțiale ale acestei norme juridico-penale, formulând chiar unele propuneri de *lege ferenda*, implementate *post factum* cu succes în Capitolul I al Părții speciale.

Scopul prezentului demers științific constă în determinarea și examinarea semnelor obiective și a celor subiective ale

infracțiunilor de război împotriva persoanelor, prevăzute la alin. (1) art. 137 CP RM. Pentru realizarea acestui scop, am purces la analiza juridico-penală a modalităților infracționale, prevăzute la lit. a) - lit. d) alin. (1) art. 137 CP RM.

Metode și materiale aplicate. Cercetarea întreprinsă se bazează pe studierea doctrinei, legislației și a practicii judiciare internaționale existente în domeniul infracțiunilor de război împotriva persoanelor. Ca metode de cercetare au fost folosite metoda logică (analiză și sinteză), metoda istorică și sistematică, metoda juridică (dogmatică), precum și metoda comparativă.

Rezultate obținute și discuții. Modalitatea prevăzută la lit. a) alin. (1) art. 137 CP RM incriminează constrângerea prin violență sau amenințare a uneia sau mai multor persoane, prevăzute la art. 127¹ lit. a), la înrolare în forțele armate inamice, ca o formă de sine stătătoare a infracțiunilor de război împotriva persoanelor.

La momentul actual următoarele instrumente internaționale incriminează această faptă:

- Art. 8 alin. 2) lit. a) pct. (v) și art. 8 alin. 2) lit. b) pct. (xv) din Statutul de la Roma din 17 iulie 1998 [1];

- Art. 130 din Convenția III de la Geneva din 12 august 1949 [2];

- Art. 31 și art. 51 din Convenția IV de la Geneva din 12 august 1949 [3].

Potrivit art. 8 alin. 2) lit. a) pct. (v) din Statutul de la Roma din 17 iulie 1998, prin *crime de război* se înțelege fapta de a constrânge un prizonier de război sau o persoană protejată să servească în forțele unei puteri inamice. În art. 8 alin. 2) lit. b) pct. (xv) al acestui document se recunoaște drept infracțională fapta unui beligerant de a constrânge cetățenii părții adverse să ia parte la operațiunile de război îndreptate împotriva țării lor, chiar dacă ei

erau în serviciul acestui beligerant înainte de începerea războiului.

Reiterăm că *obiectul juridic special* al acestei infracțiuni îl constituie relațiile sociale cu privire la neadmiterea săvârșirii față de persoanele la lit. a) art. 127¹ CP RM a constrângerii la înrolare în forțele armate inamice.

Victima infracțiunii prevăzute la lit. a) alin. (1) art. 137 CP RM este persoana protejată de dreptul internațional umanitar în cadrul conflictului armat internațional în conformitate cu prevederile din lit. a) art. 127¹ CP RM, adică orice persoană protejată în sensul Convențiilor de la Geneva din 12 august 1949 privind protecția victimelor de război sau orice persoană protejată în sensul Protocolului adițional I din 8 iunie 1977 privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale [4].

Putem prezuma că existența anumitor aptitudini speciale profesionale în domeniul militar la aceste persoane nu este obligatorie, mai mult, istoria omenirii a demonstrat cert că deseori victimele acestei modalități devin femeile și copiii. În jurisprudența internațională s-a atestat înrolarea persoanelor protejate în operațiuni militare din partea adversarului, unde aceștia erau folosiți în calitate de „scut viu” sau erau chiar implicați în alte operațiuni militare, pentru a induce în eroare partea opusă, folosind tactici perfide de luptă.

Din punct de vedere al *laturii obiective*, fapta prevăzută la lit. a) alin. (1) art. 137 CP RM se caracterizează prin următoarele semne obligatorii:

1) *fapta prejudiciabilă* concretizată în acțiunea de constrângere a uneia sau a mai multor persoane prevăzute la art. 127¹ lit. a) la înrolare în forțele armate inamice;

2) *metodele săvârșirii infracțiunii*: a) violență; b) amenințare;

3) *timpul și locul săvârșirii faptei*: în

cadrul conflictului armat cu caracter internațional.

Este de menționat că art. 31 din Statutul de la Roma stabilește motive de exonerare a răspunderii penale. Potrivit alin. (1) lit. d), comportamentul despre care se susține că ar constitui o crimă ce ține de competența Curții a fost adoptat sub constrângere, rezultând dintr-o amenințare cu moartea iminentă sau dintr-o atingere gravă, continuă ori iminentă a propriei integrități fizice sau a altuia, și dacă a acționat din necesitate și într-un mod rezonabil pentru a înlătura această amenințare, cu condiția să nu fi avut intenția de a produce un prejudiciu mai mare decât cel pe care a încercat să îl evite. Această amenințare poate fi:

(i) fie exercitată de alte persoane;

(ii) fie constituită de alte circumstanțe independente de voința sa.

În conformitate cu art. 31 din Convenția IV de la Geneva din 12 august 1949, nicio constrângere de ordin fizic sau moral nu poate fi exercitată cu privire la persoanele protejate, mai ales pentru a obține de la ele sau de la terți informații. Totodată, art. 51 impune interzicerea specială, conform căreia puterea ocupantă nu va putea constrânge persoanele protejate să servească în forțele sale armate sau auxiliare. Orice presiune sau propagandă cu scopul angajării voluntare este interzisă.

Confirmarea incriminării acestei fapte noi o găsim și în lit. e) art. 2) din Statutul modificat al Tribunalului Internațional Penal pentru fosta Iugoslavie [5] conform căruia constituie infracțiune gravă fapta de a constrânge un prizonier de război sau un civil să servească forțelor armate ale puterii inamice.

În acest sens este de precizat că nu este ilegal a recruta prizonieri de război care în mod voluntar se angajează la lupta contra patriei sale, fapt care nu are loc când persoanele sînt constrânse a face acest lucru [6].

Constrângerea înseamnă a obliga, a forța, a impune pe cineva la săvîrșirea unui act nedorit. Termenul *constrîngere* semnifică influențarea asupra victimei pe calea aplicării violenței sau amenințării, cu aplicarea ei pentru a o determina să accepte înrolarea în forțele armate inamice. În acest sens, în literatura de specialitate se opinează că în cazul în care victima nu va fi lipsită de posibilitatea de a-și dirija acțiunile, nu ne vom afla în prezența acestei infracțiuni [7].

În acest sens, în doctrină se susține că nu poate alcătui conținutul noțiunii de constrângere influențarea asupra victimei prin rugăminți, ordine, prin oferirea unor sume de bani sau a diverselor avantaje ori profituri, prin îndemnuri, amăgiri etc. [8]. Solidarizându-ne cu poziția autorilor, argumentăm că în cazurile respective persoana nu este constrînsă, ci este convinsă să comită această infracțiune, însă un astfel de comportament poate fi rezultat și al intimei convin-

geri după careva discuții elocvente ale instigatorului. Prin urmare, o simplă propunere contra plată sau bazată pe careva ideologii nu poate constitui constrângere în sensul acestei infracțiuni.

Noțiunea *violență* cuprinde aplicarea intenționată a loviturilor, privarea de libertate, inclusiv orice altă acțiune îndreptată spre restricționarea mișcărilor (spre exemplu, legarea etc.), provocarea durerii fizice, precum și cauzarea intenționată a leziunilor corporale. Legiuitorul nu concretizează gradul de violență aplicată – este oare aceasta periculoasă pentru viața și sănătatea victimei sau nu. Reieșind din interpretarea ad litteram, considerăm că pentru calificarea faptei în baza lit. a) alin. (1) art. 137 CP RM nu are importanță gradul de violență aplicată.

Prin *amenințare* trebuie de înțeles acea formă a violenței psihice, care presupune efectuarea de către făptuitor a unui act de natură să inspire victimei temere, care o pune în situația de a nu mai avea resursele psihice necesare pentru a rezista constrîngerii [9].

Privitor la stabilirea *semnului secundar obligatoriu* al laturii obiective a infracțiunilor de război în sensul alin. (1) art. 137 CP RM, menționăm că legiuitorul operează cu expresia „săvîrșirea, în cadrul unui conflict armat cu caracter internațional”. În opinia noastră, sintagma „în cadrul” trebuie să fie interpretată ca „în timpul și locul desfășurării conflictului armat”. Cu alte cuvinte, timpul cuprinde o perioadă determinată cu momentul începerii și momentul încetării ostilităților, iar locul semnifică o arie geografică unde aceste ostilități sînt desfășurate (fie un conflict armat, fie un război declarat oficial) între părți beligerante.

În hotărîrile Tribunalului Internațional pentru urmărirea penală a persoanelor responsabile pentru violențele serioase în dreptul internațional umanitar comise pe teritoriul fostei Iugoslavii din anul 1991, s-a subliniat cert că „conflictul armat trebuie recunoscut a fi existent dacă acesta a fost desfășurat la momentul (timpul potrivit și locul relevant) comiterii infracțiunilor incriminate”. Jurisprudența internațională definește conflictul armat avînd nu doar trăsături referitoare la *timp*, dar și la *locul* săvîrșirii infracțiunilor nominalizate. În mai multe cazuri s-a reținut că infracțiunile de război împotriva persoanelor au fost comise în timpul și locul relevant conflictului armat. Reiterăm în acest sens că, odată stabilind existența conflictului armat, dreptul internațional umanitar aplică legea crimelor contra umanității chiar și în cazul în care *ostilitățile au conținut*, iar infracțiunile de acest gen continuă să fie comise.

Infracțiunea examinată are o *componentă formală* și se consideră consumată din momentul realizării constrîngerii corespunzătoare, indiferent de faptul dacă a fost sau nu înfrîntă voința victimei și dacă

făptuitorul și-a atins scopul de recrutare a victimei și supunere a ultimei la înrolare în forțele armate ale inamicului. Este suficient de a stabili intenția făptuitorului și direcția ei. Dacă în procesul constrîngerii victimei i-au fost provocate diferite leziuni corporale, atunci cele comise urmează a fi calificate prin concurs.

Latura subiectivă a infracțiunii specificate la lit. a) alin. (1) art. 137 CP RM se exprimă în vinovăție sub formă de intenție directă. Motivele infracțiunii date pot fi dintre cele mai variate. Susținem că scopurile finale ale acestei infracțiuni pot fi diverse, însă ele sînt intermediare de scopul primar – înrolarea în forțele armate inamice.

Subiectul infracțiunii examinate este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvîrșirii infracțiunii a atins vîrsta de 16 ani. În modalitatea prevăzută la lit. a) alin. (1) art. 137 CP RM nu se conține vreo precizare cu privire la statutul special al subiectului acestei infracțiuni, deși deja în modalitatea prevăzută la lit. d) alin. (1) art. 137 CP RM s-a referit la un agent al părții ocupante. Lipsa unei astfel de precizări în cadrul lit. a) alin. (1) art. 137 CP RM în mod nejustificat lărgeste lista subiecților potențiali, deficiență care, în opinia noastră, urmează a fi înlăturată.

Modalitatea prevăzută la lit. b) alin. (1) art. 137 CP RM incriminează constrîngerea cetățenilor părții inamice să ia parte la operațiunile militare îndreptate împotriva țării lor, chiar dacă ei erau înrolați în forțele armate ale acestei părți inamice înainte de începerea conflictului armat.

Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la lit. b) alin. (1) art. 137 CP RM îl constituie relațiile sociale cu privire la neadmiterea săvîrșirii față de cetățenii părții inamice a constrîngerii să ia parte la operațiunile militare îndreptate împotriva țării lor.

Incrimnarea constrîngerii unui cetățean al părții inamice aparținînd părții adverse, chiar dacă la începutul ostilităților acestea au fost în serviciul țării inamice, de a lua parte la operații militare împotriva țării lor își are originea în Regulamentul privitor la legile și obiceiurile războiului pe Pămînt, Haga, 18 octombrie 1907, unde în art. 45 s-a stipulat că este interzis de a se constrînge populația unui teritoriu ocupat să depună jurămînt puterii inamice. În conformitate cu art. 44 al acestui document, este interzis unui beligerant să silească populația unui teritoriu ocupat a da informații despre armata celui alt beligerant sau despre mijloacele lui de apărare.

Victima infracțiunii prevăzute la lit. b) alin. (1) art. 137 CP RM este cetățean al părții inamice la conflictul armat internațional, inclusiv cel care era înrolat în forțele armate ale acestei părți inamice înainte de începerea conflictului armat. Observăm că legiuitorul indică la plural victimele, însă, în opinia noastră și reieșind din practica inter-

națională în materie, considerăm că numărul persoanelor constrânse la participarea la operațiunilor militare îndreptate împotriva țării lor nu are relevanță juridică și, pe cale de consecință, victima acestei infracțiuni poate fi chiar și o singură persoană care va intra în semnne obligatorii cerute de lege.

Latura obiectivă a infracțiunii examinate se caracterizează prin următoarele semne obligatorii:

1) *fapta prejudiciabilă* concretizată în acțiunea de constrângere a unuia sau a mai multor cetățeni ai părții inamice să ia parte la operațiunile militare îndreptate împotriva țării lor, chiar dacă ei erau înrolați în forțele armate ale acestei părți inamice înainte de începerea conflictului armat;

2) *timpul și locul săvârșirii faptei*: înainte de începerea conflictului armat.

Din conținutul dispoziției prevăzute la lit. b) alin. (1) art. 137 CP RM vom deduce că persoana este constrânsă să ia parte la operațiunile militare îndreptate împotriva țării sale.

Noțiunea de *constrângere* a fost cercetată în cadrul analizei juridico-penale a modalității infracționale prevăzute la lit. a) alin. (1) art. 137 CP RM și trebuie să fie supusă unei interpretări identice.

Totodată, o situație discutabilă creează semnul secundar, cum ar fi timpul sau locul infracțiunii de război incriminate. În acest sens, provoacă unele neclarități sintagma legislativă întâlnită în conținutul modalității prevăzute la lit. b) alin. (1) art. 137 CP RM, deoarece legiuitorul operează cu expresia „înainte de începerea conflictului armat”. Depistăm o contradicție textuală evidențiată din interpretarea dispoziției de la alin. (1) art. 137 CP RM. Astfel, reiese că în cazul săvârșirii infracțiunii prevăzute la lit. b) alin. (1) art. 137 CP RM, condiția survenirii răspunderii penale este săvârșirea acestor fapte înainte de începerea conflictului armat, cu alte cuvinte, acest conflict nu există la momentul săvârșirii acestei infracțiuni. Însă dispoziția alin. (1) art. 137 CP RM în mod general înaintază în calitate de condiție obligatorie a survenirii răspunderii penale anume existența conflictului armat, așa cum reiese din interpretarea *ad litteram* a sintagmei „în cadrul unui conflict armat cu caracter internațional”. Insistăm la o revizuire urgentă a acestor prevederi, în așa mod încât să fie concretizate și clarificate împrejurările obiective în care este comisă infracțiunea incriminată.

Infracțiunea examinată are o *componentă formală* și se consideră consumată din momentul realizării constrângerii corespunzătoare, indiferent de faptul dacă a fost sau nu înfrântă voința cetățeanului părții inamice și dacă făptuitorul și-a atins scopul de participare la operațiunile militare îndreptate împotriva țării lor.

Latura subiectivă a infracțiunii specificate la lit. b) alin. (1) art. 137 CP RM se

exprimă în vinovăție sub formă de intenție directă. Motivele infracțiunii date pot fi dintre cele mai variate. Susținem că scopurile finale ale acestei infracțiuni pot fi diverse, însă ele sînt intermediare de scopul primar – constrângerea cetățenilor părții inamice să ia parte la operațiunile militare îndreptate împotriva țării lor. Este suficient de a stabili intenția făptuitorului și direcția ei. Dacă în procesul constrângerii victimei i-au fost provocate diferite leziuni corporale, atunci cele comise urmează a fi calificate prin concurs.

Subiectul infracțiunii examinate este persoana fizică responsabilă, care la momentul săvârșirii infracțiunii a atins vârsta de 16 ani. În modalitatea prevăzută la lit. b) alin. (1) art. 137 CP RM nu se conține vreo precizare cu privire la statutul special al subiectului acestei infracțiuni, însă sintagma legislativă „constrângerea cetățenilor părții inamice” ne orientează cert că făptuitorul face parte sau activează în interesul părții adverse.

Modalitatea prevăzută la lit. c) alin.

(1) art. 137 CP RM incriminează menținerea ilegală în detenție sau întîrzierea nejustificată a repatrierii uneia sau a mai multor persoane prevăzute la lit. a) art. 127¹ CP RM.

Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la lit. c) alin. (1) art. 137 CP RM îl constituie relațiile sociale cu privire la neadmiterea reținerii ilegale în detenție sau cu privire la neadmiterea întîrzierii nejustificate a repatrierii uneia sau a mai multor persoane prevăzute la lit. a) art. 127¹ CP RM.

Victimă infracțiunii prevăzute la lit. c) alin. (1) art. 137 CP RM este persoana protejată de dreptul internațional umanitar în cadrul conflictului armat internațional în conformitate cu prevederile din lit. a) art. 127¹ CP RM, adică orice persoană protejată în sensul Convențiilor de la Geneva din 12 august 1949 privind protecția victimelor de război sau orice persoană protejată în sensul Protocolului adițional I din 8 iunie 1977 privind protecția victimelor conflictelor armate internaționale.

Totodată, această persoană dobîndește unele trăsături specifice în cadrul modalității infracționale prevăzute la lit. c) alin. (1) art. 137 CP RM, cum ar fi: a) persoana protejată aflată în detenție, cînd menținerea acesteia este recunoscută drept ilegală; b) persoana protejată care urmează a fi repatriată fără întîrzieri.

Referitor la stabilirea persoanelor care urmează a fi repatriate și pentru încadrarea celor comise în baza lit. c) alin. (1) art. 137 CP RM, în opinia noastră, nu are nicio relevanță juridico-penală natura strămutării anterioare – era aceasta persoană strămutată forțat (deportată, transferată sau evacuată în alt mod) sau a părăsit localitatea benevol.

Așadar, adresîndu-ne la principalele instrumente juridice de drept internațional umanitar, am sesizat prevederea conform

căreia orice persoană protejată, care ar dori să părăsească teritoriul la începutul sau în cursul unui conflict, va avea dreptul să o facă, dacă plecarea sa nu contravine intereselor naționale ale statului. Asupra cererii sale de a părăsi teritoriul se va hotărî după o procedură regulată, iar hotărîrea va trebui să fie dată cît mai repede cu putință. Persoana autorizată să părăsească teritoriul va putea să-și ia banii necesari de drum și să ia cu sine o cantitate suficientă de efecte și obiecte de uz personal (alin. (1) art. 35 din Convenția IV de la Geneva, (1949). Totodată, potrivit alin. (2) art. 35 al acestui act internațional, persoanele cărora li s-a refuzat permisiunea de a părăsi teritoriul vor avea dreptul să obțină ca un tribunal sau un colegiu administrativ competent, creat în acest scop de puterea deținătoare, să reconsidere acest refuz în termenul cel mai scurt.

Potrivit prevederilor din art. 36 al Convenției IV de la Geneva (1949), plecările autorizate conform prevederilor articolului precedent se vor face în condiții satisfăcătoare de securitate, igienă, salubritate și alimentare. Toate chestiunile legate de aceasta, de la punctul de ieșire de pe teritoriul puterii deținătoare, vor fi suportate de țara de destinație sau, în caz de ședere în țară neutră – de puterea ai cărei cetățeni sînt beneficiarii. Modalitățile practice ale acestor deplasări vor fi, la nevoie, fixate prin acorduri speciale între puterile interesate. Cele de mai sus nu vor prejudicia asupra acordurilor speciale care ar fi putut fi încheiate între puterile în conflict cu privire la schimbul și repatrierea cetățenilor lor căzuți sub puterea inamicului. Totodată, conform art. 45 din această convenție, persoanele protejate nu vor putea să fie transferate unei puteri care nu e parte la convenție. Această dispoziție nu va constitui o piedică pentru repatrierea persoanelor protejate sau pentru înapoiere în țara lor de reședință după încetarea ostilităților.

În cadrul prevederilor cuprinse în alin. (1) art. 127 al Convenției IV de la Geneva (1949), se subliniază că transferarea internațională se va face întotdeauna cu omenie. Ea se va efectua, de regulă, cu trenul sau cu alte mijloace de transport și în condiții cel puțin egale celor de care beneficiază trupele puterii deținătoare în deplasările lor. Dacă, în mod excepțional, trebuie să se facă transferări pe jos, ele nu se vor putea efectua decît dacă starea fizică a internaților o permite și nu vor trebui expuși, în niciun caz, unei oboseli excesive.

În sensul alin. (2) art. 127 al Convenției IV de la Geneva (1949), Puterea deținătoare va furniza internaților, în timpul transferării, apă potabilă și hrană în cantitate, calitate și varietate suficiente pentru a-i menține sănătoși, precum și îmbrăcăminte, adăposturi potrivite și îngrijiri medicale necesare. Ea va lua toate precauțiile necesare pentru asigurarea securității lor în timpul transferării și va întocmi, înainte de plecare, lista

completă a internațiilor transferați. Internații bolnavi, răniți sau infirmi, precum și lăuzele, nu vor fi transferați câtă vreme sănătatea lor ar putea fi compromisă prin călătorie, decât dacă securitatea lor ar cere-o imperios. Dacă frontul se apropie de un loc de internare, internații care se găsesc acolo nu vor fi transferați, decât dacă transferarea poate să aibă loc în condiții satisfăcătoare de securitate sau dacă, rămânând pe loc, sînt amenințați de riscuri mai mari decât dacă ar fi transferați. Hotărînd transferarea internațiilor, puterea deținătoare va trebui să țină seama de interesele lor, în special să nu sporească dificultățile de repatriere sau de reîntoarcere la căminele lor.

Latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la lit. c) alin. (1) art. 137 CP RM se exprimă în

(1) *fapta prejudiciabilă* (acțiunea sau inacțiunea) care poate îmbrăca două modalități:

- a) menținerea ilegală în detenție;
- b) întîrzierea nejustificată a repatrierii;

(2) *timpul și locul săvîrșirii faptei*: în cadrul conflictului armat cu caracter internațional.

Orice conflict armat are continuitatea sa în timp și în spațiu. Deseori un conflict armat cu caracter internațional este urmat de operațiunile de eliberare și de repatriere a persoanelor protejate. Potrivit art. 5 al Convenției I de la Geneva (1949), pentru persoanele protejate care au căzut sub puterea părții adverse, această convenție se va aplica pînă în momentul repatrierii lor definitive. Prin urmare, putem susține că însuși *repatrierea efectuată la timp* este un indice cert al încetării aplicării normelor de drept internațional umanitar față de victimele conflictului armat, iar individul își păstrează statutul special de persoană protejată în sensul dreptului internațional umanitar pe toată durata repatrierii sau detenției.

Totodată, art. 20 din Regulamentul privitor la legile și obiceiurile războiului pe Pămînt (Haga, 18 octombrie 1907) stabilește regula conform căreia, după încheierea păcii, repatrierea prizonierilor de război se va face în cel mai scurt termen cu putință. Cu alte cuvinte, putem ajunge la concluzie că termenul în limitele căruia se va efectua repatrierea persoanelor protejate nu sînt definite, însă se mizează pe rezonabilitatea acestui termen, folosind sintagma caracteristică unei norme de „cauciuc” – „cel mai scurt termen cu putință”.

Acest principiu și-a găsit reflectare și în prevederile art. 132 din Convenția IV de la Geneva (1949): orice persoană internată va fi eliberată de puterea deținătoare de îndată ce nu vor mai exista cauzele care au determinat internarea sa. În afară de aceasta, părțile în conflict se vor strădui să încheie, în timpul ostilităților, acorduri în vederea eliberării, repatrierii, reîntoarcerii la cămine sau pentru spitalizare în țară neutră a anumi-

tor categorii de internați și, în special, a copiilor, femeilor însărcinate și a mamelor cu sugari și copii mici, a răniților și bolnavilor sau a internațiilor care au fost multă vreme în captivitate. Totodată, Înaltele Părți Contractante se vor strădui, la încetarea ostilităților sau a ocupației, să asigure reîntoarcerea tuturor internațiilor la ultima lor reședință sau să înlesnească repatrierea lor (art. 134 din aceeași Convenție).

În conformitate cu alin. (1) art. 135 din Convenția IV de la Geneva, puterea deținătoare va suporta spezele de reîntoarcere a internațiilor eliberați la locurile în care se aflau în momentul internării lor sau, dacă i-a ridicat în cursul călătoriei lor sau în largul mării, spezele necesare pentru a le permite să-și termine călătoria sau să se reîntoarcă la punctul de plecare.

Pentru primirea și transmiterea informațiilor asupra persoanelor protejate care se găsesc sub puterea sa, de la începutul unui conflict, și în toate cazurile de ocupație, fiecare dintre părțile în conflict, în baza prevederilor art. 136 din Convenția IV de la Geneva, va constitui un birou oficial de informații și va fi însărcinată să furnizeze aceste informații.

În acest context vom sublinia că, în opinia noastră, atît menținerea ilegală în detenție, cît și întîrzierea nejustificată a repatrierii pot fi comise inclusiv prin *inacțiune*, exprimîndu-se în neluarea măsurilor necesare pentru asigurarea eliberării persoanei protejate sau pentru repatrierea fără întîrziere a acestor categorii de persoane.

Noțiunea *timpului și locului săvîrșirii faptei* a fost analizată în cadrul analizei juridico-penale a modalității infracțiunilor prevăzute la lit. a) alin. (1) art. 137 CP RM și trebuie să fie supusă unei interpretări identice.

Infracțiunea examinată are o *componentă formală* și se consideră consumată din momentul continuării de aplicare a măsurii de constrîngere sub formă de detenție, pe cînd menținerea acestei măsuri a devenit una ilegală, sau din momentul întîrzierii nejustificate a repatrierii persoanei protejate. Dreptul internațional umanitar evită stabilirea unor termene precise în care trebuie să fie efectuată repatrierea persoanei și nu ne oferă careva soluții normative prompte care ar stabili în mod univoc noțiunea de „întîrziere”, operînd deseori cu expresii vagi și la discreția instanței. Prin urmare, anume această circumstanță duce inevitabil la crearea unor ambiguități și incertitudini în procesul de interpretare a normelor juridico-penale, ceea ce este interzis în mod categoric de legea penală.

Latura subiectivă a infracțiunii specificate la lit. b) alin. (1) art. 137 CP RM se exprimă în vinovăție sub formă de intenție directă. Motivele infracțiunii date pot fi dintre cele mai variate.

Subiectul infracțiunii examinate este

persoana fizică responsabilă care la momentul săvîrșirii infracțiunii a atins vîrsta de 16 ani. În modalitatea prevăzută la lit. c) alin. (1) art. 137 CP RM nu se conține vreo precizare cu privire la statutul special al subiectului acestei infracțiuni, însă sintagma legislativă „menținerea ilegală în detenție sau întîrzierea nejustificată a repatrierii...” ne pe orientează să concluzionăm că o astfel de persoană posedă un statut special de ordin administrativ ce o împuternicește la controlul asupra executării măsurilor de constrîngere, cum ar fi detenția, adică este persoana în atribuțiile căreia intră fie luarea deciziei cu privire la prelungirea detenției a unei persoane protejate, fie executarea ordinului persoanei ierarhic superioare cu privire la încetarea detenției și eliberarea persoanei. Mai mult, reieșind din esența faptei prejudiciabile, concluzionăm că această persoană poate fi doar reprezentantul părții deținătoare. Aceeași concluzie se impune în cazul întîrzierii nejustificate a repatrierii persoanelor protejate. La fel ca și în prima variantă, subiectul nu poate fi oricine, însă o persoană oficială la careia o împuternicește fie la luarea de decizii cu privire la repatrierea persoanelor deportate, transferate sau evacuate în alt mod, precum și a persoanelor ce au părăsit în mod benevol localitatea *antefactum*, fie la executarea directă a ordinului persoanei ierarhic superioare cu privire la repatrierea persoanelor protejate.

Modalitatea prevăzută la lit. d) alin.

(1) art. 137 CP RM sancționează transferarea, în mod direct sau indirect, de către un agent al părții ocupante a unei părți a populației civile căreia el îi aparține în teritoriul ocupat, deportarea sau transferarea de către acesta în teritoriul sau în afara teritoriului ocupat a întregii populații civile din acest teritoriu sau a unei părți a acesteia.

Obiectul juridic special al infracțiunii prevăzute la lit. d) alin. (1) art. 137 CP RM îl constituie relațiile sociale cu privire la neadmiterea transferării directe sau indirecte de către un agent al părții ocupante a unei părți a populației civile căreia el îi aparține, în teritoriul ocupat, precum și relațiile sociale cu privire la neadmiterea deportării sau transferării de către acesta în interiorul sau în afara teritoriului ocupat a întregii populații civile din acest teritoriu sau a unei părți a acesteia.

Victima infracțiunii examinate trebuie să fie identificată în funcție de modalitatea în care poate fi exprimată fapta prevăzută la lit. d) alin. (1) art. 137 CP RM, după cum urmează:

- persoana protejată care face parte din populația civilă a părții ocupante;
- persoana protejată care face parte din populația civilă a părții ocupate.

Subliniem că reîntoarcerea victimei nu are nicio semnificație juridico-penală. Nu există careva cerințe pentru a stabili un număr minim de persoane care au fost depor-

tate sau dislocate în alt mod. Confirmarea acestor teze o găsim în *Cazul Stakić* (Tribunalul Internațional pentru fosta Iugoslavie) [10]. Prin urmare, deducem că chiar și o singură persoană poate deveni victima acestei nifracțiuni.

Este imperioasă definirea noțiunii de „ocupație” și trăsăturile acesteia. Așadar, în conformitate cu prevederile de la art. 42 al Regulamentului privitor la legile și obiceiurile războiului pe Pământ Haga, 18 octombrie 1907, un teritoriu este socotit ocupat atunci când se găsește de fapt sub autoritatea armatei inamice. Ocupația nu se întinde decât asupra teritoriilor în care această autoritate este stabilită și în măsură să se exercite. Potrivit art. 43 din acest document, autoritatea puterii legale fiind de fapt trecută în mâinile ocupantului, acesta va lua toate măsurile ce depind de el în scopul de a restabili și a asigura, pe cât cu putință, ordinea și viața publică, respectând, în afară de împiedicări absolute, legile în vigoare în țară.

Reieșind din analiza concluziilor formulate în *Cazul Naletilić și Martinović* (Tribunalul Internațional pentru fosta Iugoslavie), am identificat că ocupația este definită ca „o perioadă tranzitorie ce urmează după invazie și precedează acordul de încetare a ostilităților” [11]. În opinia Tribunalului Internațional pentru fosta Iugoslavie, „teritoriul este considerat ocupat când acesta este plasat sub autoritatea armatei ostile, iar ocupația se extinde doar în limitele teritoriului unde această autoritate a fost stabilită și poate fi exercitată” [12]. Mai mult, instanța a subliniat că testul controlului total („the overall control test”), elaborat în *Cazul Blaskić*, nu poate fi operat în procesul de determinare a ocupației existente. Prin urmare, s-a demonstrat existența unei trăsături distinctive esențiale între starea de ocupație și existența unui conflict armat internațional, instanța conturând următoarele criterii ale ocupației:

– Puterea ocupantă trebuie să fie într-o poziție de substituie a autorității proprii, care a fost declarată în mod public ca fiind nefuncțională și inaptă;

– Forțele inamice au fost subminate. Prin urmare, regiunile unde bătăliile sînt desfășurate nu pot fi considerate teritoriu ocupat. Totodată, rezistențele locale sporadice, chiar și cele soldate cu succes, nu afectează întreaga realitate de ocupație;

– Puterea ocupantă posedă suficientă forță sau capacitate pentru a trimite trupele în perioada rezonabilă pentru a demonstra propria autoritate;

– O administrație provizorie a fost stabilită pe întregul teritoriu ocupat;

– Puterea ocupantă a emis derivate obligatorii pentru populația civilă [13].

Latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la lit. d) alin. (1) art. 137 CP RM se exprimă în:

1) *fapta prejudiciabilă*, care poate îmbrăca două modalități:

a) transferarea, în mod direct sau indirect, a unei părți a populației civile a părții ocupante în teritoriul ocupat;

b) deportarea sau transferarea în teritoriul sau în afara teritoriului ocupat a întregii populații civile din acest teritoriu sau a unei părți a acesteia;

2) *timpul și locul săvîrșirii faptei*: în cadrul conflictului armat cu caracter internațional;

3) *alte condiții*:

a) fapta este săvîrșită prin constrîngere;

b) fapta este ilegală.

Interesele persoanelor protejate sînt asigurate prin interdicția deportării și a transferării forțate, ce este dedusă din dreptul victimelor conflictelor armate la rămînerea în propriul domiciliu și în comunitatea lor, precum și din dreptul de a nu fi privați de proprietatea lor prin strămutarea forțată într-o altă localitate [14].

În conformitate cu art. 8 alin. 2) lit. (b) pct.(viii) din Statutul de la Roma, *transferarea*, direct sau indirect, de către o putere ocupantă a unei părți a populației sale civile, în teritoriul pe care ea îl ocupă, sau *deportarea* ori *transferarea* în interiorul sau în afara teritoriului ocupat a totalității sau a unei părți a populației din acest teritoriu constituie *celelalte violări grave ale legilor și cutumelor aplicabile conflictelor armate internaționale* în cadrul stabilit al dreptului internațional.

Convenția IV de la Geneva din 1949 cu privire la protecția persoanelor civile pe timp de război reglementează cîteva forme de *strămutare forțată* a persoanelor civile, cum ar fi: transferare forțată în masă; transferare individuală; deportare și evacuare.

Conform art. 49 al acestui document, transferările forțate, în masă sau individuale, precum și deportările de persoane protejate din teritoriul ocupat în teritoriul puterii ocupante sau în acel al oricărui alt stat, ocupat sau nu, sînt interzise, oricare ar fi motivul. În conformitate cu prevederile art. 147 din Convenția IV de la Geneva, astfel de fapte alcătuiesc infracțiuni grave săvîrșite împotriva persoanelor protejate.

Deportarea presupune strămutarea forțată a persoanelor, prin expulzare sau prin alte forme de constrîngere, din aria în care ele au fost prezente în mod legal peste hotarele *de jure* ale statului sau, în împrejurările concrete ale cauzei; peste hotarele *de facto*, contrar prevederilor dreptului internațional.

Deportarea poate fi operată împotriva unei singure persoane sau a unui grup de persoane de pe teritoriul unui stat pe teritoriul statului advers ori pe teritoriul unui stat terț. Deportarea include alungarea (expulzarea) propriu-zisă și exilare din raionul acțiunilor militare sau de pe teritoriul ocupat. Această formă de strămutare forțată poate fi efectuată în baza unor motive reale sau presupuse, invocînd pericolul acțiunilor militare, a cataclismelor naturale, a experi-

ențelor nucleare sau a actelor de terorism. Deportarea poate fi efectuată chiar de către statul ocupat împotriva propriei populații civile, sub pretextul că activitatea lor poate prejudicia statul sau că există pericolul real pentru viața sau sănătatea lor, sau că munca lor este una necesară într-un alt stat.

În literatura de specialitate s-a estimat că peste 740,000 de albanezi au fost expulzați din Kosovo [15].

În prezent, următoarele instrumente internaționale incriminează fapta de deportare:

• Art. 8 alin. 2) lit. a) pct.(vii) din Statutul de la Roma din 17 iulie 1998;

• Art. 49 și art. 147 din Convenția IV de la Geneva cu privire la protecția persoanelor civile pe timp de război, din 12 august 1949;

• Art. 85 alin. (4) lit. a) din Protocolul Adițional I la Convențiile de la Geneva, din 10 iulie 1977.

Atît *deportarea*, cît și *transferarea forțată* constituie forme separate ale strămutării forțate a indivizilor din aria în care ei au fost prezenți în mod legal, efectuate fără temei permisibil prevăzut în dreptul internațional.

Deosebirea dintre deportare și transferare forțată se exprimă în destinația strămutării. În conformitate cu dreptul internațional cutumiar, deportarea constă în strămutare forțată a indivizilor peste hotarele statului internațional recunoscut. Prin contrast, transferarea forțată semnifică strămutare forțată în limitele hotarelor statului. Precizăm, prin urmare, că transferarea forțată presupune tot o strămutare forțată dintr-o localitate în alta, dar în interiorul aceluiași stat, nedepășindu-se frontierele legale ale acestuia.

Menționăm că Statutul nu cere expres ca populația *transferată forțat* sau *deportată* să fie strămutată pe teritoriul unui alt stat, principalul este ca persoanele să fie expulzate din regiunea în care se află.

Pentru ca fapta infracțională de deportare sau transferare forțată prevăzută la lit. d) alin. (1) art. 137 CP RM să fie incriminată, trebuie stabilite două semne secundare obligatorii: *fapta este săvîrșită prin constrîngere; fapta este ilegală*. În această ordine de idei, precizăm că, în conformitate cu art. 8 alin. 2) lit. a) pct.(vii) al Statutului de la Roma constituie crime de război *deportarea* sau *transferarea forțată*. Am observat că transpunerea normelor internaționale în legislația penală a Republicii Moldova a fost efectuată cu unele devieri și abateri.

Așadar, din analiza principalelor instrumente internaționale se deduce că strămutările persoanelor care fac parte din populația civilă trebuie să fie *forțate* – ceea ce constituie o condiție obligatorie pentru survenirea răspunderii penale. Scăparea nejustificată a acestui moment, în opinia noastră, de importanță majoră, nu ne poate lăsa indiferenți față de modificările operate în art. 137 CP RM prin Legea RM nr. 64

din 04.04.2013. Argumentăm că, de fapt, omițând concretizarea în textul legii penale a sintagmei „forțate”, legiuitorul din nou creează un temei suplimentar pentru interpretarea și aplicarea incorectă a legii penale, deoarece dreptul internațional umanitar cunoaște și forme *voluntare* de strămutare a populației civile. Nu găsim nicio precizare legislativă precum că astfel de măsuri pot fi sancționate de legea penală, doar în cazul în care ele sînt operate *illegal*.

Pe cale de consecință, în scopul readucerii legii penale naționale în corespundere cu prevederile internaționale în domeniul dreptului internațional umanitar, am evidențiat în calitate de două condiții obligatorii semnul de *constrîngere* și semnul de *ilegalitate*.

Referitor la prima condiție, urmează a fi stabilit că strămutarea operată a avut loc sub presiune. Elementul esențial la identificarea constrîngerii este faptul că *strămutarea trebuie să fie una involuntară în esență, iar persoanele deportate sau transferate nu aveau alternative*. Nu poate fi luat în considerație consimțămîntul persoanei supuse unor astfel de măsuri, dacă acest acord a fost exprimat sau cerința de a părăsi localitatea a fost formulată în împrejurările care excludeau posibilitatea de a consimți. Acordul obținut prin forță sau amenințare cu forță nu poate fi considerat drept unul valid. Spre exemplu, părăsirea locului de trai în scopul evitării persecutării sau violențelor.

Lipsa de alternative poate fi dedusă din existența unor acțiuni de intimidare sau de amenințare îndreptate spre lipsirea populației civile de la exercitarea voinței sale libere. Astfel, în *Cazul Naletilić și Martinović* (Tribunalul Internațional pentru fosta Iugoslavie) s-a susținut următoarele: „Transferul forțat este o strămutare a indivizilor efectuată sub imperiul constrîngerii în urma căreia aceste persoane sînt deplasate într-un loc pe care ei nu l-au ales” [16].

Acțiunile de constrîngere pot fi materializate în: incendierea clădirilor, a caselor de locuit, a altor obiecte de proprietate privată; comiterea infracțiunilor sau amenințarea cu comiterea infracțiunilor, inclusiv a celor cu caracter sexual. Astfel de acțiuni au scopul de a teroriza populația și a induce indivizilor decizia de a părăsi localitatea, fără a avea speranțe pentru reîntoarcere [17].

În calitate de exemplu vom aduce concluziile formulate de Tribunalul Internațional Penal pentru fosta Iugoslavie în *Cazul Blagojević și Jokić* [18]. Astfel, Curtea de Examinare este convinsă că „strămutarea forțată a femeilor, a copiilor și a vîrstnicilor a reprezentat o experiență traumatică pentru populația civilă, ceea ce a provocat victime lor suferințe psihice majore. Strămutarea forțată s-a început cu musulmanii bosniaci care, fiind supuși bombardărilor, erau nevoiți să se retragă din Srebrenița, găsînd refu-

giu în Potocari. Musulmanii bosniaci și-au părăsit casele și averile cînd era imposibil de a rămîne vii și nevătămați în orașul Srebrenița. Însă localitatea unde aceste persoane s-au refugiat nu era destinată pentru cazarea a peste 25.000–30.000 de oameni, luni întregi populația civilă rămînea fără hrană, apă potabilă și asistență medicală necesară. Mai mult, și localitatea Potocari a fost controlată de forțele sîrbe din Bosnia, inclusiv de generalul Mladić. Situația s-a agravat și mai mult după ce bărbații din rîndul musulmanilor bosniaci au fost mobilizați, femeile musulmane și copiii lor devind cu mult mai vulnerabili. Victimele, părăsindu-și casele, urmureau din transport fumul care se ridică deasupra locuințelor lor, ceea ce demonstra cu certitudine că reprezentanții părții inamice făceau imposibilă reîntoarcerea pe viitor a musulmanilor bosniaci” [19]. Fiind zmulse din teritoriul în care locuiau și fiind nevoite să renunțe la tradițiile legate de aceste localități, multe din rudele lor s-au pierdut fără veste în timpul deplăsarilor forțate. Victimele despărțite forțat de rudele și persoanele lor apropiate, precum și transferate prin constrîngere în altă localitate, au suportat suferințe psihice irecuperabile, calificate de către instanță ca serioase.

Semnul „forțat” în jursiprudența internațională include următoarele: violență fizică; amenințarea cu violență (cu condiția că va provoca frică de violență); constrîngere; detenție; presiune psihologică sau abuz de putere, sau folosirea situației de împrejurărie coercitive în care se află victima [20].

A doua condiție obligatorie pentru survenirea răspunderii penale pentru deportare sau transferare forțată este *ilegalitatea* strămutării efectuate. Semnul de ilegalitate a fost demonstrat încă în cadrul Tribunalului Militar de la Nurenberg, cînd în *Cazul Milch* judecătorul Philips a atenționat că deportările și transferările forțate, efectuate fără temei legal, sînt considerate a fi criminale și sînt prohibite de dreptul internațional umanitar [21].

Așadar, conform definiției din Statut (lit. d) alin. (2) art. 7), *prin deportare sau transfer forțat de populație se înțelege fapta de a deplasa în mod forțat persoane, expulzîndu-le sau prin alte mijloace coercitive, din regiunea în care ele se află legal, fără motive admise în dreptul internațional*.

Din această definiție putem deduce că, totuși, nu toate formele de deportare a persoanelor protejate pot fi recunoscute ca ilegale; dacă se va invoca *un motiv admis în dreptul internațional*, un astfel de procedeu nu va constitui infracțiune. Răspunsul la întrebarea: care ar fi motivul admis, noi o găsim în art. 49 din Convenția IV de la Geneva cu privire la protecția persoanelor civile pe timp de război, care conține o precizare precum că partea ocupantă va putea proceda la evacuarea totală sau parțială a

locuitorilor unei anumite regiuni ocupate, dacă securitatea populației sau motive imperioase militare o cer.

Reieșind din analiza acestui document internațional conturăm un șir de restricții care trebuie să fie îndeplinite de către partea ocupantă, și anume: a) evacuările nu vor putea duce la deplasarea persoanelor protejate peste hotarele teritoriului ocupat decît dacă, din motive materiale, este imposibilă o asemenea deplasare; b) populația astfel evacuată va fi readusă la cămine, de îndată ce ostilitățile în acest sector vor lua sfîrșit; c) asigurarea din partea puterii ocupante, în măsura posibilului, a cazării convenabile a persoanelor protejate, ca deplasările să fie făcute în condiții satisfăcătoare de salubritate, de igienă, de securitate și de hrană și ca membrii aceleiași familii să nu fie despărțiți unii de alții, d) puterea protectoare trebuie informată de orice transferări și evacuări, de îndată ce acestea vor avea loc; e) puterea ocupantă nu poate să rețină persoanele protejate într-o regiune deosebit de expusă pericolelor războiului, decît dacă securitatea populației sau motive imperioase o cer; f) puterea ocupantă nu va putea proceda la deportarea sau la transferarea unei părți din propria sa populație civilă în teritoriul ocupat de ea.

Consemnăm că și în privința conflictelor fără caracter internațional, în conformitate cu alin. (1) art. 17 (*Interzicerea deplasărilor forțate*) din Protocolul Adițional II la convențiile de la Geneva, din 10 iulie 1977 [22], nu se va ordona strămutarea populației civile pentru motive legate de conflict, în afara de cazul în care aceasta este impusă de securitatea persoanelor civile în cauză sau de rațiuni militare imperioase. Dacă o astfel de deplasare trebuie efectuată, se vor lua toate măsurile posibile pentru ca populația civilă să aibă condiții satisfăcătoare de cazare, salubritate, igienă, securitate și alimentație. Totodată, conform alin. (2) din acest articol, persoanele civile nu vor fi constrînse să părăsească propriul lor teritoriu pentru motive legate de conflict.

Săvîrșirea infracțiunii de război sub formă de *deportare* constituie o *componentă formală* și se recunoaște consumată din momentul expulzării persoanei în afara statului în care ea se afla sau din momentul exilării acesteia. Pentru calificarea acestei infracțiuni nu are importanță numărul persoanelor deportate. La fel ca și deportarea, *transferarea* este o componentă formală și se consideră consumată din momentul expulzării persoanei în afara localității în care ea se afla sau din momentul exilării acesteia.

Subliniem că reîntoarcerea victimelor nu are nici un impact juridic asupra răspunderii penale a făptuitorului.

Latura subiectivă a infracțiunii prevăzute la lit. d) alin. (1) art. 137 CP RM se caracterizează prin vinovăție în formă de in-

tenție directă. Totodată, nu este obligatorie demonstrarea faptului că făptuitorul a intenționat să efectueze dislocarea permanentă a indivizilor. Din analiza jurisprudenței internaționale am determinat că Partea Acuzării trebuie să demonstreze intenția făptuitorului îndreptată spre strămutarea persoanelor, ce implică și faptul că persoana nu va fi reînțoarsă [23].

Subiectul infracțiunii examinate este o persoană fizică care, în afară de condițiile generale de survenire a răspunderii penale (responsabile și atingerea vârstei de 16 ani), este un agent al părții ocupante.

Concluzii.

În urma celor analizate:

– Susținem că completarea recentă a Capitolului XIII al Părții Generale *Înțelesul unor termeni sau expresii în prezentul Cod* cu art. 127¹ CP RM a ușurat în mod esențial interpretarea infracțiunii prevăzute la art. 137 CP RM și a contribuit la o tratare clară a categoriei de victime în cazul săvârșirii infracțiunilor de război, diferențiind tratamentul combatanților și al necombatanților, al persoanelor civile precum și al persoanelor scoase din luptă.

– Argumentăm că expresiile „victimă infracțiunii de război” și „victimă conflictului armat” nu sînt identice, deoarece toți indivizii pot fi victimele conflictului armat, însă nu toți s-ar bucura de o protecție juridică convenită. Victimele infracțiunilor de război sînt constituite nu din toate persoanele ce pot fi prezente în teatrul acțiunilor militare, ci doar din *persoane civile, persoane scoase din luptă și necombatanți*. Insistăm că denumirea art. 137 CP RM – *Infracțiuni de război împotriva persoanelor* – trebuie concretizată prin completarea denumirii în varianta *Infracțiuni de război împotriva persoanelor protejate*.

– Demonstrăm că *naționalitatea* persoanei căzute sub puterea adversarului nu reprezintă un element definitoriu pentru aplicarea prevederilor dreptului internațional umanitar, o putere determinativă având *originea etnică* a persoanei, deoarece aplicarea principiului naționalității va exclude în mod nejustificat o categorie de victime care sînt persoane protejate. Într-un conflict armat interetnic, originea etnică a persoanei poate fi privită ca un factor decisiv în determinarea statutului victimei și atribuirea acesteia a calității de persoană protejată.

– Explicăm că expresia „a participa direct la ostilități” înseamnă a se implica în acțiunile de război ce lovesc drept țintă personalul sau echipamentul forțelor armate ale adversarului. Categoria „direct” se referă la caracterizarea atacului care, prin natura și scopurile sale, este apt să cauzeze prejudiciu real personalului și forțelor armate adverse.

– Concluzionăm că sintagmele „sub puterea adversarului” sau „în mâinile adversarului” sînt identice și semnifică faptul că

victimă se afla pe teritoriul controlat de partea beligerantă sau puterea ocupantă. Menționăm că expresia „în mâinile” nu poate fi interpretată într-un sens direct, pur și simplu persoana se află pe teritoriul supus controlului din partea adversarului.

– Depistăm o contradicție textuală evidențiată din interpretarea dispoziției de la lit. b) alin. (1) art. 137 CP RM (Constrîngerea cetățenilor părții inamice să ia parte la operațiunile militare îndreptate împotriva țării lor, chiar dacă ei erau înrolați în forțele armate ale acestei părți inamice înainte de începerea conflictului armat), deoarece legiuitorul operează cu expresia „înainte de începerea conflictului armat”, ceea ce semnifică că acest conflict nu există la momentul săvârșirii acestei infracțiuni. Însă, cum reiese din interpretarea *ad litteram* a sintagmei prevăzute la dispoziția alin. (1) art. 137 CP RM, „în cadrul unui conflict armat cu caracter internațional”. Insistăm la o revizuire urgentă a acestor prevederi în așa mod ca să fie concretizate și clarificate împrejurările obiective în care este comisă infracțiunea incriminată.

– Demonstrăm că deosebirea dintre *deportare și transferare forțată* se exprimă în destinația strămutării. Deportarea constă în strămutarea forțată a indivizilor peste hotarele internaționale recunoscute ale statului. Prin contrast, transferarea forțată semnifică strămutare forțată în limitele hotarelor statului. Elementul esențial la identificarea constrîngerii este faptul că strămutarea trebuie să fie una involuntară în esență, iar persoanele deportate sau transferate nu aveau alternative.

Referințe bibliografice

1. *Rome Statute of the International Criminal Court*. A/CONF.183/9 of 17 July 1998 and corrected by process-verbaux of 10 November 1998, 12 July 1999, 30 November 1999, 8 May 2000, 17 January 2001 and 16 January 2002. The Statute entered into force on 1 July 2002. http://www.icc-cpi.int/NR/rdonlyres/EA9AEFF7-5752-4F84-BE94-0A655EB30E16/0/Rome_Statute_English.pdf (date of visit: 15.10.2012).
2. *Convenția de la Geneva (III) privitoare la tratamentul prizonierilor de război din 12 august 1949*. Încheiată la Geneva la 12.08.1949, în vigoare pentru Republica Moldova din 26.11.1993. <http://www.icrc.org/eng/war-and-law/treaties-customary-law/geneva-conventions/index.jsp> (vizitat 15.06.2012).
3. *Convenția de la Geneva (IV) privind protecția civililor în timp de război, din 12 august 1949*. Încheiată la Geneva la 12.08.1949, în vigoare pentru Republica Moldova din 26.11.1993. În: site-ul oficial al Comitetului Internațional al Crucii Roșii din România <http://www.icrc.org/eng/war-and-law/treaties-customary-law/geneva-conventions/index.jsp> (vizitat 15.06.2012).
4. *Protocol nr. I Adițional la Convențiile de la Geneva, semnate la 12 august 1949, referitor la protecția victimelor conflictelor armate internaționale din 10 iulie 1977*. În: Culegere de acte normative privind azilul (texte și extrase la data

de 15 iunie 2004). Chișinău: Centrul de Drept al Avocaților, 2004, 488 p., p. 83-84.

5. *Updated Statute of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia*. – United Nations: International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the Former Yugoslavia since 1991, September 2009. Original language: English and French http://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_sept09_en.pdf (date of visit: 20.06.2012).

6. Brînza S., Ulianoschi X., Stati V., Țurcanu I., Grosu V. *Drept penal (Partea Specială)*. Vol. II. Chișinău: Cartier, 2005, p. 36.

7. Brînza S., Stati V. *Drept Penal. Partea Specială*. Vol. I. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011, p. 86.

8. *Ibidem*.

9. *Ibidem*, p. 341.

10. *Genocide, War Crimes and Crimes Against Humanity: A Topical Digest of the Case Law of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia*. Copyright © 2006 Human Rights Watch. Printed in the United States of America, p. 253.

11. *Ibidem*, p. 53-54.

12. *Ibidem*, p. 54.

13. *Ibidem*.

14. *Crimes Against Humanity: Module 7. Supporting the Transfer of Knowledge and Materials of War Crimes Cases from the ICTY to National Jurisdictions*, funded by the European Union. Developed by International Criminal Law Services. International Criminal Law & Practice Training Materials, p. 24. http://wcjp.unicri.it/deliverables/docs/Module_7_Crimes_against_humanity.pdf (vizitat 28.06.2013)

15. Roberts J.A. *An anthropological study of war crimes against children in Kosovo and Bosnia-Herzegovina in the 1990s*: Thesis submitted for the degree of Doctor of Philosophy, 340 p. University of Glasgow, College of Medical, Veterinary and Life Sciences, February 2011, p. 48. <http://theses.gla.ac.uk/2562/1/2011RobertsjPhd.pdf> (vizitat: 20.07.2013).

16. *Genocide, War Crimes and Crimes Against Humanity: A Topical Digest of the Case Law of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia*, p. 82.

17. *Crimes Against Humanity: Module 7*, p. 26.

18. *Prosecutor versus Vidoje Blagojević and Dragan Jokić*. Judgement on motions for acquittal pursuant to Rule 98 BIS, in the Trial Chamber I of the International Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of the Former Yugoslavia since 1991. Case No. IT-02-60-T. Date: 5 April 2004. Original language: English. http://www.icty.org/x/cases/blagojevic_jokic/tjug/en/040405.htm (vizitat 16.07.2013).

19. *Genocide*, p. 182-183.

20. *Crimes Against Humanity: Module 7*, p. 64.

21. *Law Reports of Trials of War Criminals*. Selected and prepared by The United Nations War Crimes Commission. Volume XV: *Digest of Laws and Cases*. London: Published for The United Nations War Crimes Commission by His Majesty's Stationery Office, 1949, p. 117-118. S.O.Code No 88-4001-15* http://www.loc.gov/r/rfd/Military_Law/pdf/Law-Reports_Vol-15.pdf (vizitat 15.06.2013).

22. *Protocol nr. II Adițional la Convențiile de la Geneva, semnate la 12 august 1949, referitor la protecția victimelor conflictelor armate fără caracter internațional din 10 iulie 1977*. În: Culegere de acte normative privind azilul (texte și extrase la data de 15 iunie 2004). Chișinău: Centrul de Drept al Avocaților, 2004, 488 p., p. 84-85.

23. *Genocide*, p. 52.